

„AKKOR VAGYOK A LEGSZEMÉLYESEBB, AMIKOR ÁLARCOT VESZEK FÖL”

BESZÉLGETŐTÁRS: VECSEKNYÉS IMRE

Baka István számomra az ízléses költő: a verskép olyan kitűnően felkészült, magabiztos értője, kinek költeményeiből eme tudás fölényes birtoklása akkora erővel sugárzik, hogy alkalmanként elhalványítja az intenciót. Prózaíróként is a rá jellemző költői minőségeket mozgósítja: novellái légiesek, a látomás régióiban elbeszélők.

Ha nem lenne alkotó, hanem filológus, érvényes lenne rá a szó: szaktekintély. Egy hajdani FIJAK-ülésen történt, hogy egy képzavar határán levő metaforán összezsúrtak a vélemények. A vitát – mintegy ultima ratioként – az egyik költő kijelentése zárta: „tessék lemenni Szegedre, és megkérdezni Baka tanár úrtól, ő megmondja!”

Baka István ma is Szegeden él, a Kincskereső szerkesztője. 1975-ben jelent meg Magdolna-zápor címmel első verseskötete, majd szerepelt az 1979-es, szegedi költőket bemutató antológiában.

- Bizonyára sok dolog történt veled 1979, a Gazdátlan hajók megjelenése óta. Most ezekből mit tartasz fontosnak megemlíteni?

- Nem mondhatnám, hogy sok minden történt velem 1979 óta, és a Gazdátlan hajók sem határhő számomra. Amikor ez az antológia megjelent, már két éve a kiadóban volt második kötetem, amely Tűzbe vetett evangélium címmel csak 1981-ben került a könyvesboltokba. Megírtam azóta egy kis kötet prózát és egy hasonlóan vékonyka verseskötet. A prózakötet, amely három novellát és egy színjátékot tartalmaz, Szekszárdi mise címmel 84 nyarán jött ki, a verses könyv – Döbling címmel – ’85 tavaszán jelent meg. Ami ezekből a legfontosabb: a versek közül mindenekelőtt a Döbling, a novellák közül pedig a Szekszárdi mise (tehát a „címadó” írások).

- Egyszer azt nyilatkoztad a Szegedi Egyetemen, hogy plebejus költő vagy. Mit jelent ez a kifejezés?

[illegible]

 - Minden szerzőnél érdekes, sőt fontos lehet,
hogy kiket olvas. Neked mik voltak meghatározó olvasmányélményeid?

 - Legfontosabb kamaszkori olvasmányaim Rilke, Jeszenyin, García Lorca és József Attila voltak, az ő hatásukra kezdtem úgy írni, ahogy most is írok. Egyetemista koromban újabb meghatározó versélményeim már nem voltak, talán csak az, hogy huszonkét éves koromban szerettem meg Adyt, akitől addig idegenkedtem, és ekkor ismertem meg Pilinszkyt is. Vörösmarty utolsó versei is ekkor értek hatássá bennem. De ezeknél is fontosabb volt, hogy elolvashattam Bulgakov: *Mester és Margaritáját* és Marqueztól a *Száz év magányt*. Ezek hatása azonban akkor derült ki, amikor hat-nyolc évvel később elkezdtem prózákat írni.

 - Verseidben folyton Istennel viaskodol. Ha valami rendkívül sajátos a költészetedben, akkor ez biztosan az: szinte óvakodsz attól, hogy valami pozitívumot elmondj Istenről, mégis majdnem ugyanannyiszor fordul elő nálad az Isten, az Uram kifejezés, mint ahány verset írtál. Nagyon szoros a kapcsolatokatok: „az Isten / csak a lélek légszomja és e szomjon / s más kórtermeken kívül semmi sincsen” – írtad a De profundisban.

 - Nem vagyok hívő, bár szeretnék az lenni. Nem kaptam vallásos nevelést, de katolikusként kereszteltek, és a keresztyén vallások közül – talán ezért is – legjobban a katolicizmushoz vonzódom. A versbéli Isten még vallásos költőnél sem a vallás Istene (legalábbis nemcsak az), hanem valaminek a jelképe. Számomra azoknak az irracionális erőknek az összessége, melyek életünket és a történelmet irányítják. Isten ezért a végzetnek, a létezés irracionalitásának a jelképe, olyan erőké, amelyekkel szemben az egyénnek – és nemcsak az egyénnek – reménytelen szembeszállnia. A végzet, a természet közönye, az a gonosz részvétlenség, amellyel születésünket és halálunkat fogadja – ezek ennek az Isten-képnek az összetevői. Nálam azért ilyen Isten, mert nem

– Verseid másik sajátossága és egyben jellegzetes ambivalenciája, hogy szigorú képi egységből, egy meghatározott tárgyi és érzelmi világ elemeiből szerveződik a látvány, ami végül is egy teljességgel bomló, önmagával marakodó valóságot mutat. Mennyiben tudatos ez a kettősség?

[illegible]

szobai helyzet. Jogosnak tartod ezt a megállapítást?

 - Jogosnak tartom, de nem érzek magamban erős népköltészeti hatást, illetve ez egy olyan hatás, amit én - városi lévén - már másodkézből vettem át. Ha „másodikzéknek” tekinthető Vörösmarty, Ady, József Attila költészeté. Ami itt lényegesebb, hogy én ugyan nem paraszti környezetben nőttem fel, de nem is nagyvárosban, hanem az akkor még otthonosan kisvárosias Szekszárdon, ahol még kirándulni sem kellett, hogy az ember „természetet” lásson, elég volt felnézni a dombokra (akkor még nem voltak otromba kockaházakkal beépítve). Természetélményem azonban nem is annyira Szekszárdhoz, szülővárosomhoz kapcsolódik, mint inkább a tágabb tájegységhez. Ha például leírom ezt a szót: tó, akkor mindig azt a Szekszárdtól 25 kilométerre, a dombori hajóállomáshoz közel található kis, fákkal körülvett tavacskát látom, amely eredetileg kubikgyödör volt. Erre utal, hogy közvetlenül a gát mellett van. Ide jártam ugyanis kerékpárral nyaranta minden héten Szekszárdról, itt napoztam, fürödtem, olvasgattam át egész napokat kamaszkoromban, így képi alapélményem nem Szekszárd, de nem is a nagy Duna, hanem ez a kicsi, azóta elhínárosodott tó, meg a hozzá vezető út, kiserdőkkel, holtágakkal és a domboknak csak egészen távoli képével. A város maga először novellában jelenik meg nálam, mert azért Szekszárd is alapélményem, de a várost soha nem tudtam versben megfogalmazni. Novelláim viszont mind városi környezetben játszódnak. Talán ezért is kezdtem prózát írni, hogy ezt a városélményt kiadjam magamból. Szegeden – két éves megszakítással – húszéves korom óta élek, de húszéves koromra már minden fontos élményt begyűjtöttem, így Szeged alig tudott hatni rám. De hogyan is válhattam volna igazán szegedivé? Kezdtem volna el őzni?

 - Mi számokra a modern költészet, vagy hogy egy könnyebbet kérdezzek: mi a korszerű vers kritériuma?

 - Két költői szerep ellenszenves számomra: az egyik a váteszi, mert teljesen talajtalan, a másik a magánköltői, az, amelyik teljesen elvész a partikularitásban. A költő legyen szerény, igyekezzon fontos dolgokat kimondani, de ne higgye azt, hogy népet vezet, de azt se képzelje, hogy banális életélményei fontosak lehetnek mások számára, különösen, ha a stílusa is merő, bár idézőjelbe tett banalitás. Számomra minden jó költészet modern költészet, de nem a modernséget tartom a legfontosabb minőségi kritériumnak. Ahogy nincs régiebb, mint egy tegnapi újság, a költészetben sincs régiebb, mint egy

tegnapi avantgárd. S amit ma ezen a címen művelnek, annak is minden esélye megvan, hogy holnap már tegnapi legyen. A jó versek, persze, abból is megmaradnak. Én tartom magamat ahhoz, hogy a vers közös tartalmakat fejezzon ki, legyen szemléleti világegész (a József Attila-i meghatározásból csak a „végső”-t hagyom el, ma már nehéz bármi végsőben hinni). Ha elfogadjuk azt, hogy „minden egész eltörött”, akkor ezekből a cserepekből építsük fel világképünket, de ne úgy emeljünk föl egy-egy cserépdarabot, mintha az egész világ lenne.

 - 1969-ben jelent meg első verses a Tiszatájban.
1976 óta nem írtál „szép verset”.

[illegible]

 - Már több alkalommal beszélgettünk költészetedről, s mindig elámultam, hogy milyen pontosan tudod, melyik évben hány verset írtál. Tudom, hogy rendszeres írónapjaid vannak, következetesen beosztod az írásra fordítandó időt. Azt is elmondtad jó néhány éve, hogy prózáat csak harminc fölött lehet írni, s meg is jelent a prózaköteted. Mindenben ilyen tervszerű vagy?

 - Semmiben sem vagyok tervszerű, csak szeretnék az lenni: a versírára szánt napjaimon általában nem is írok, sőt többnyire kiderül, hogy olyankor valami más dolgom van. De legalább „ideálként” hadd éljen bennem a versíró nap mindaddig, míg a körülményeim lehetővé nem teszik, hogy valóban legyen ilyen minden héten egy-kettő. Nekem az átlagosnál több nyugalomra és csendre van szükségem az íráshoz. Ezért töltök évente három-négy hetet Szekszárdon, a szüleim házában, ahol ez idő alatt valóban csak írással kell foglalkoznom.

 - A Szekszárdi misét *hogyan, milyen előkészülettel, milyen körülmények között írtad?*

 - A Szekszárdi miséhez fél évig csak olvastam. Lisztről minden elérhető könyvet elolvastam, az 1896-tal kapcsolatos tanulmányokat, újságcikkeket és a korra vonatkozó szekszárdi helytörténetet. Séner alakjára is egy olyan tanulmányban akadtam, amely Liszt szekszárdi kapcsolataival foglalkozott. Mindössze egy bekezdés szólt róla, a többit nekem kellett kitalálni. Azt is én találtam ki, hogy Schénerről Sénerre magyarosított, de ami adatot találtam, azt mind átvettem. Igaz, hogy dalárdát alapított, hogy azt

negyven évig vezette, hogy Liszt előtt vezényelt és játszott, s hogy volt egy rekviemje. Hiába próbálkoztam több adat kiderítésével, mert a korabeli újságokhoz nem jutottam hozzá. Séner számomra a magyar reformkor egyik tipikus alakja, jellemzi a magyarrá váló asszimilálódás, a radikalizálódás és az állandó harc a körülményekkel. Annyi biztos, hogy Séner mint a szekszárdi dalárda karnagya a legtöbbet tette meg, amit az önkényuralom idején megtehetett. Személyében valóban egy Magyarországon maradt Liszt Ferencet írtam meg. Tény még az augusztus 2-i vihar és a Ballon Capfif pusztulása is, de ezeknek a felnagyítása már a novella alapkoncepciójából következik. A valóság igényeit addig igyekeztem növelni, amíg a művészi igénnyel egy úton haladt, de természetesen számomra az utóbbi fontosabb volt. Szerintem a jó próza az, ami földközelen jár, de legalább öt centivel fölötte.

 - Sénernél nagyobb formátumú emberrel is foglalkoztál e század nagy gondolkodói közül. Arra kérlek, beszélj a Széchenyi Istvánhoz vezető utadról, a Döbling című hosszúvers - harmadik verseskönyved címadó darabja - születésének körülményeiről.

[illegible]

Amikor írtam, Széchenyinek éreztem magam, de mindig annak képzelem magam, akiről írok. Ha a történelmi alak világába belehelyezkedem, akkor tudom a legjobban kifejezni magam. Nem véletlen, hogy történelmi alakokról szóló verset – csak egyes szám első személyben írok. Mert nem őt, hanem rajta keresztül magamat próbálom megfogalmazni. Akkor vagyok a legszemélyesebb, amikor álarcot veszek föl. Ezeket a nagy hősokeket az jellemzi, hogy nagyon erős a történelmi tudatuk, együtt élnek meg a saját sorsukat és a közösség sorsát. Szabadságukkal elcipelik a legnehezebb terhet. Elismerik a predesztinációt, de azt el nem fogadják.

(Tiszatáj, 1985. október)

(A **Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések** című kötetből)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)